

נדריים פרק ששי הנודר מן המבושל
מתוך "גמרא נוסחה"
על שם הורי נפתלי וזנה הולנדר הכ"מ

מקרא:

דברי הגמרא באותיות כאלה: ROD 12; רש"י בתוך הגמרא בסוגריים () ובתוך הסוגריים - אותיות MIRIAM 10; מראי מקומות גם MIRIAM 10 הערות: בסוגריים [] באותיות CourierNew 10; ההערות עם קידומת # אינם פשוט הגמרא אלא הערת העורך הטעונות בדיקת הלומד.

תחילת עמוד - בתחילת שורה, אפילו באמצע משפט - כך: (נדריים ב, ב)
מקרא - באותיות נוקסיות

הגירסא: לפי דפוס וילנא עם אחדים מההגהות שעל הדף - לפי הנראה לי כנחוצן לצורך הפשט הפשוט.

הערות בשולי הדף, בתצוגת דף אינטרנט אפשר להניח עליהם את הסמן ואז מופיעה ההערה בחלון. אפשר גם לראות את ההערות כאשר עוברים לתצוגה של דף הדפסה.

In Explorer, Footnotes become visible when the cursor rests on the number of the footnote.

Alternatively: in the File menu, there is an Edit option to edit the page with your word processor.

הערות וטבלאות באנגלית - ע"י כולל עיון הדף, ראש הכולל הרב מרדכי קורנפלד -

Producers of the Dafyomi Advancement Forum, <mailto:daf@dafyomi.co.il>,

<http://www.dafyomi.co.il/>

This material is © 2008 by Julius Hollander 27 Bialik St., Petah Tikva, Israel 49351

Permission to distribute this material without remuneration, with this notice, is granted - with request to notify of use at yeshol@gmail.com

נדריים פרק ששי הנודר מן המבושל

(נדריים מט, א)

משנה:

הנודר "מן המבושל" (מתכוין למבושל) כראוי - מותר בצלי ובשלוק (מבושל יותר מדאי).

אמר "קונם תבשיל שאיני טועם" (כל תבשיל במשמע) - אסור במעשה קדרה רך (שיש בה רוטב), ומותר בעבה (כגון דייסא), ומותר בביצה טורמוטא (הרמוצה; מפרש בגמרא), ובדלעת הרמוצה.

הנודר מ"מעשה קדרה" - אין אסור אלא ממעשה רתחתה (דבר הרוחה, כגון רוטב וכל דדמי ליה).

אמר "קונם היוורד לקדרה" (דמשמע בין צונן בין רותח) שאיני טועם "אסור בכל המתבשילין בקדרה (בין רך בין עבה).

גמרא:

תניא: רבי יאשיה אוסר (בצלי ובשלוק, דמתקרי נמי מבושל); ואף על פי שאין ראייה לדבר - זכר לדבר, שנאמר (דברי הימים ב לה, ג) ויבשלו הפסח באש כמשפט [והקדשים בשלו בסירות ובדודים ובצלחות וירצו לכל בני העם]

לימא בהא קמיפלגי: דרבי יאשיה סבר הלך אחר לשון תורה, ותנא דילן סבר בנדריים הלך אחר לשון בני אדם (דאין דרכם לקרות לצלי מבושל)? לא, דכולי עלמא בנדריים הלך אחר לשון בני אדם; מר כי אתריה ומר כי אתריה: באתרא דתנא דילן - לצלי קרו ליה 'צלי' ולמבושל קרו ליה 'מבושל'; באתרא דרבי יאשיה - אפילו צלי קרו מבושל; והא קרא - נסיב לה אסמכתא בעלמא.

קונם תבשיל [שאיני טועם - אסור במעשה קדרה רך, ומותר בעבה].

והא מתבשיל נדר (דמשמע בין רך בין עבה)?!

אמר אביי: האי תנא (דמתניתין, דלא קרי לעבה 'תבשיל') - כל מידי דמתאכל ביה ריפתא (דמלפתין בואת הפת) - 'תבשיל' קרו ליה. והתניא (בניחותא): 'הנודר מן התבשיל - אסור בכל מיני תבשיל, ואסור בצלי ובשלוק'

ובמבוא; ואסור בהיטריות רכות (בדילועין רכות) שהחולין אוכלין בהן פיתן.

איני (מי אוכלין החולין מהן), והא רבי ירמיה חלש; על לגביה ההוא אסיא לאסיוה, חזא קרא דמחת בביתיה (דלעת מונחת שם שהיה אוכל ממנה), שבקיה ונפק, אמר: מלאך מותא אית ליה לדין בביתיה ואנא איעול לאסאה יתיה!?

לא קשיא: הא ברכיכי הא באשוני.

רבא בר עולא אמר: הא בקרא גופיה, והא בגווייה דקרא, דאמר רב יהודה: לוליבא דקרא (תוכו של דלעת יפה לאכול) בסילקא (עם התרדיו), לוליבא דכיתנא (תוכן של זרעוני פשתן יפים לאכלן) - בכותחא (בכותח); ודבר זה אסור לאומרו בפני עם הארץ (משום דדבר מעולה הוא לרפואה, ואסור לומר להם שום דבר שיהנו ממנו; ואית דאמרי דלא ליכלו טובא וליפסדו כיתנא).

רבא אמר: מאן 'חולין'? - רבנן (שעוסקין בתורה, ואינם נהנים מן העולם, ובאים לידי חולי).

רבא לטעמיה, דאמר רבא:

(נדרים מט, ב)

כמאן מצלינן על קצירי (רופא חולי עמו ישראל) ועל מריעי (על פליטת טופריהן)? [כמאן? - כר' יוסי.]

מדאמר 'קצירי' ו'מריעי' - שמע מינה קצירי = קצירי ממש, מריעי = רבנן.

[קונם תבשיל שאיני טועם - אסור במעשה קדרה רך] ומותר בעבה [ומותר בביצה טורמוטא ובדלעת הרמוצה]:

מתניתין (דקתני דעבה לא מיתאכלא בריפתא) - דלא כבבלאי, דאמר רבי זירא: בבלאי טפשאי דאכלי לחמא בלחמא (דמלפתי פיתן בדייסא דהויא עבה).

אמר רב חסדא: דמשאיל להון להלין נקדני (דייקניס במאכל) דהוצל: הדין דייסא - היכין מעלי למיכלה (באיזה דבר מעולה אכילת הדייסא)? דחיטי (יכול לאכלה) בלחמא דחיטי (בלחם של חטים), ודשערי (ודייסא דשערי) - (יכול לאכלה) בלחמא דשערי (בלחם של שעורים)? או דלמא דחיטי (דייסא של חטים) (יפה לאכול) בדשערי (בשל שעורים) ודשערי (ושל שעורים) בדחיטי (בשל חטים)? (ואית דגרסי 'נקרני' מלשון כי קרן עור פניו (שמות לד, כט): מלאים חכמה ומאירה פניהם, שנאמר חכמת אדם תאיר פניו [קהלת ח, א]).

רבא אכליה (היה מלפת פיתו) בחסיסי (ומפרש לה במסכת פסחים (לט, ב): קימחא דאבישונא = קמח של קליות שעורים שלא הביאו שליש, ומיבשין אותן בתנור, וקלופיהן הן [ה'חסיסי']).

רבה בר רב הונא אשכחיה לרב הונא דקאכיל דייסא באצבעתיה; אמר ליה: אמאי קאכיל מר בידיה?

אמר ליה: הכי אמר רב: דייסא באצבעתא בסיס; וכל דכן [שכן] בתרתין [בשתי אצבעות] וכל דכן בתלת [בשלש אצבעות].

אמר ליה רב לחייא בריה, וכן אמר ליה רב הונא לרבה בריה: מזמנים לך למיכל דייסא - (דע שאותו מאכל אינו טועד לבך אלא) עד (הילוך) פרסה; למיכל בישראל דתורא (ובשר השור) - עד תלתא פרסין (שלש פרסאות). (ענין אחר: אי מזמני לך לאכול דייסא עד פרסה לך אחר דייסא לאכול, וטפי לא; ולאכול בשר שור - לך עד שלש פרסאות.)

אמר ליה רב לחייא בריה, וכן אמר ליה רב הונא לרבה בריה: כל מידעם לא תפלוט קמיה רבך (לא תרוק דוק בפני רבך, כדאמר במסכת עירובין (צט, א): הרק לפני רבו חייב מיתה, שנאמר [משלי ח, לו]: כל משנאי אהבו מות), לבר מן קרא ודייסא (אבל אם אכלת דלעת ודייסא ונזדמן לך הרוק בפיו - פלוט בפני רבך וזרוק אותו לחוץ), (שיש בו סכנת נפשות): שהן דומין לפתילתא של אבר (שהן קשין לגופו של אדם כפתילה של אבר); ואפילו קמי שבור מלכא פלוט (ואל תתבייש).

רבי יוסי ורבי יהודה: חד אכיל דייסא באצבעתיה, וחד אכיל בהוצא; אמר ליה דאכיל בהוצא לדאכיל באצבעתיה: עד מתי אתה מאכילני צואתך (עפורית שבצפרניו)?

אמר ליה דאכיל באצבעתיה לדאכיל בהוצא: עד מתי אתה מאכילני רוקך (שהיה נותן ההוצא בפיו, ומדביק בו הרוק שבפיו, ומחזירו בקערה)?

רבי יהודה ורבי שמעון אייתו לקמיהו בלוספין (תאנים שנתבשלו יותר מדאי); רבי יהודה אכל, רבי שמעון לא אכל. אמר ליה רבי יהודה: מאי טעמא לא אכיל מר? אמר ליה רבי שמעון: אלו - אין יוצאין מבני מעים כל עיקר. אמר ליה רבי יהודה: כל שכן (דמעלו)! שנסמוך עליהן למחר (שאין אנו צריכים לאכול מאכל אחר למחר)!

רבי יהודה הוה יתיב קמיה דרבי טרפון; אמר ליה רבי טרפון: היום פניך צהובין!! אמר ליה "אמש יצאו עבדיך לשדה והביאו לנו תרדין ואכלנום בלא מלח; ואם אכלנום במלח - כל שכן שהיו פנינו צהובין"! אמרה ההיא מטרוניתא לרבי יהודה: "מורה (אתה תלמיד בעל הוראה) ורבי (ואתה שיכור; מפני שהיו פניו צהובין כל שעה)"! אמר לה: "הימנותא בידא דההיא איתתא (אמונתו בידך) אי טעימנא (שאיני שותה כל השנה יין) אלא קידושא ואבדלתא וארבעה כסי דפסחא, וחוגרני צידעי (וקושר אני צדעי פדחתי משום מיחוש ראשי מפני ארבע כוסות ששתיתי, שאני חושש מהן) מן הפסח עד העצרת; אלא [קהלת ח,א: מי כהחכם ומי יודע פשר דבר] חכמת אדם תאיר פניו [ועוז פניו ישונה]".

אמר ליה ההוא <צדוקי> {מינא} לרבי יהודה: פניך דומין אי כמלוי רבית אי כמגדלי חזירין (שהן מרויחין ביותר ופניהן צהובין ויפיו)! אמר ליה: ביהודאי - תרוייהו (לגדל חזירין ולהלוות ברבית) אסירן, (ודאי לאו מינייהו פני צהובין) אלא עשרים וארבעה בית הכסא אית לי מן ביתא עד בי מדרשא וכל שעה ושעה אני נכנס לכל אחד ואחד.

רבי יהודה, כד אזיל לבי מדרשא, שקיל גולפא על כתפיה (היה נושא הקנקן לבית המדרש לישוב עליה). אמר: גדולה מלאכה שמכבדת את בעליה (דעכשיו ישב עליה בבית המדרש).

רבי שמעון שקיל צנא על כתפיה, אמר: גדולה מלאכה שמכבדת את בעליה.

דביתהו דרבי יהודה נפקת, נקטת עמרא (יצאת לשוק וקנתה לצמד) עבדה גלימא דהוטבי (ועשתה ממנו סרבל טוב); כד נפקת (איהי) לשוקא (הות) מיכסיא ביה; וכד נפיק רבי יהודה לצלויי הוה (נמי) מיכסי ומצלי (ביה), וכד מיכסי ביה הוה מברך: ברוך שעטני מעיל (שהיה להן חביב כל כך שלא היה להן אחר).

זימנא חדא גזר רבן שמעון בן גמליאל תעניתא; רבי יהודה לא אתא לבי תעניתא. אמרין ליה: לא אית ליה כסויא. שדר ליה גלימא ולא קביל.

(נדרים נ, א)

דלי ציפתא (הגביה המחצלת שהיה יושב עליה) ואמר ליה לשלוחא (דאזל לביתיה): חזי מאי איכא ("ראה כמה עושר יש לי" שנעשה לו נס ונתמלא כל אותו מקום זהובים) - מיהו לא ניחא לי דאיתנהי בהדין עלמא.

רבי עקיבא איתקדשת ליה ברתיה <דבר> דכלבא שבוע; שמע <בר> כלבא שבוע, אדרה הנאה מכל נכסיה; אזלא ואיתנסיבה ליה; בסיתוא (בימות החורף) הוה גנו בי תיבנא (היו ישינים בין התבן שלא היו להם כרים וכסתות), הוה קא מנקיט ליה תיבנא מן מזייה (היה מלקט התבן משערו). אמר לה: אי הואי לי - רמינא ליך ירושלים דדהבא (אם יהיה לי סיפוק שאתעשר - אעשה לך ירושלים של זהב: בתי נפש שמצויירת בכל ענייני ירושלים, והיינו דאמרינן במסכת שבת (נ,א): 'עיר ירושלים של זהב - כדעבד ליה רבי עקיבא לדביתהו').

אתא אליהו, אידמי להון כאנשא, וקא קרי אבבא. אמר להו "הבו לי פורתא דתיבנא דילדת אתתי ולית לי מידעם לאגונה"! (עבד הכי משום קורת רוח להן: דלדידיה לא היה לו אפילו תבן כמו להם).

אמר לה רבי עקיבא לאנתתיה: חזי גברא דאפילו תיבנא לא אית ליה!

אמרה ליה: זיל הוי בי רב. אזל תרתי סרי שנין קמי דרבי אליעזר ורבי יהושע; למישלם תרתי סרי שנין קא אתא לביתיה, שמע מן אחורי ביתיה דקאמר לה חד רשע לדביתהו: שפיר עביד ליך

אבוך (דאדריך מנכסיה): חדא: דלא דמי ליך (שהוא גרוע ממך), ועוד [שבקך] (שמניחך) ארמלות חיות (באלמנות חיות, שהרי הניחך) כולהון שנין (כמה שנים). אמרה ליה: אי צאית לדילי - ליהוי תרתי סרי שנין אחרנייתא. אמר: הואיל ויהבת לי רשותא - איהדר לאחורי. הדר אזל הוה תרתי סרי שני אחרנייתא; אתא בעשרין וארבעה אלפין זוגי תלמידי. נפוק כולי עלמא לאפיה, ואף היא קמת למיפק לאפיה. אמר לה ההוא רשיעא: ואת להיכא? אמרה ליה: (משלי יב, י) **יודע צדיק נפש בהמתו** [ורחמי רשעים אכזרי] [בזאת רמזה לאותו האיש, שכביכול רחם עליה שעזבה] (אית דאמרי דאיהי הות ידעה דרבי עקיבא הוה, ואמרה ליה דלא מיתגניא בעיניה; ואית דאמרי דלא הות ידעה, אלא הכי קא אמרה: דצדיק לא מבזה לאינשי). אתת לאיתחזויי ליה, קא מדחן לה רבנן. אמר להון: הניחו לה! שלי ושלכם - שלה הוא (על ידה הוא כל מה שלמדתי). שמע <בר> כלבא שבוע אתא ואיתשיל על נידריה ואשתריי ואשתרי.

מן שית מילי איעתר רבי עקיבא: (1) מן כלבא שבוע (דפליג ליה בנכסיה), (2) מן אילא דספינתא: דכל ספינתא עבדין ליה מין עינא (עושין להן מן אותו ענין של איל; ואית דגרסי 'מין עינא': היו עושין צאן של עץ והיו נותנים בו כספם); זימנא חדא אנשיוה על כיף ימא (ששכחו לאותו איל על שפת הים) אתא הוה אשכחיה (ומצאו רבי עקיבא) (3) ומן גוואזא (תיבה): דזימנא חדא יהיב ארבעה זוזי לספונאי (ליורדי הים לדיוח), אמר להו: אייתי לי מדעם (הביאו לי שום דבר), ולא אשכחו אלא גוואזא על כיף ימא; אתיוה ליה, אמרו ליה: עביד מרנא עליה (ימתין אדונינו עליו עד שנביא לך יתר), אישתכח דהוה מלי דינרי; דזימנא חדא טבעת ספינתא, וכולי עיסקא (וכל ממונא דהוה בספינתא) הוה מחית (מונח) בהווא גוואזא, ואישתכח בהווא זימנא. (4) דמן דסרוקיתא ומן מטרוניתא (שפעם אחת הוצרכו חכמים ממון הרבה לבית המדרש, ושיגרו את רבי עקיבא אצל מטרוניתא אחת, ולוה ממנה ממון גדול, וכשנתנה לו אמרה לו "מי יהיה לי ערב שתפרע לי לזמן קבוע?" אמר לה: "מי שתמצא". אמרה לו: "הקב"ה והים" - שהיה ביתה על שפת הים. אמר לה ר"ע: "כן יהיה". כשהגיע הזמן - חלה ר"ע, ולא היה יכול להביא הממון. יצאת אותה מטרוניתא על שפת הים ואמרה: רבש"ע! גלוי וידוע לפניך כי לך ולים הזה האמנתי מעותי! הכניס הקב"ה רוח שטות בלבו של [בת] קיסר ונכנסה לבית גנזיו, ונטלה קרטלית וזרקה לים, והשליכה הים לפתח ביתה של אותה מטרוניתא, ונטלתה; ולאחר זמן הביא לה רבי עקיבא הממון, ואמר לה "אל יחר ליך שלא הבאתי לך הממון בזמן שקבעו, שחליתני!" אמרה לו: "יהא הכל שלך, שממוני בא לידי בזמננו", וספרה לו כל המעשה, ונתנה לו מתנות גדולות ופטרנו לשלום).

(נדרים נ, ב)

(5) ומן אשתו של טורנוסרופוס (אדון אחד ששמו רופוס, והיה מפטפט בדברי תורה כנגד ר"ע, והיה ר"ע מנצחו בכל פעם, והיה אותו אדון מתבייש, ובא וסיפר לאשתו; אמרה לו: אני אפתהו ואכשילהו לפי שהיתה יפת תואר ביותר. באתה אצלו וגילתה שוקה כנגדו, ורק ר"ע ושחק ובכה. אמרה לו: מדוע עשית כן? אמר לה: השנים אומר לך: מה שרקקתי - בשביל שמטיפה סרוחה באת; ובכיתי - בשביל שיופיך עתיד לבלות בארץ; ומה ששחק לא רצה לומר לה. אעפ"כ הפצירה בו עד שאמר לה שעתידיה להתגייר ותנשא לו. אמרה לו: וכי יש תשובה? אמר לה: הן! ונתגיירה לאחר שמת בעלה, ונשאת לו והביאה לו ממון גדול) (6) ומן קטיעא בר שלום (מפורש במסכת עבודה זרה בפרק קמא יב, א) [אמר: "כל נכסאי לרבי עקיבא וחביריו" יצא רבי עקיבא ודרש: (שמות כט, כח) והיה לאהרן ולבניו - מחצה לאהרן ומחצה לבניו; יצתה בת קול ואמרה: קטיעה בר שלום מזומן לחיי העוה"ב])

רב גמדה יהיב ארבעה זוזי לספונאי לאתויי בהון מידעם; לא אשכחו, אתיוה ליה בהון קופא (קוף); אישתמיט, על לחרתא (נכנס הקוף בחור אחד בקרקע); חפרו בתריה אשכחיה דרביע (רובץ) על מרגלייתא; אייתינן ליה כולהון.

אמרה ליה בת קיסר לרבי יהושע בן חנניה: תורה מפוארה בכלי מכוער!

א"ל: למדי מבית אבוך: במה מניחין יין?

אמרה ליה: במאני דפחרא [חרס].

אמר לה: כולי עלמא בפחרא ואתון במאני דפחרא? אתון אחיתון במאני דכספא ודהבא!

אזלת ורמת חמרא במאני דכספא ודהבא, וסרי!

אמר לה: אף אורייתא כן.
[אמרה לו] "והאיכא שפירין וגמירין?"
אמר לה: אי הוו סנו - הוו גמירין טפי.

ההיא דאתיא לקמיה דרב יהודה מנהרדעא לדינא ואיתחייבת מן
דינא; אמרה ליה: שמואל רבך הכי דנן (כמו שדנתני אתה בתמיה)?
אמר לה: ידעת ליה (מכרת אותו)?
אמרה ליה: אין: גוצא ורבה כריסיה (בטן גדול יש לו), אוכס [כחה עור]
ורבה שיניה!
אמר לה: לבזוייה קאתית! תיהוי ההיא אתתא בשמתא!
פקעה ומתה.

ומותר בביצה טורמיטא:
מאי 'ביצה טורמיטא'?
אמר שמואל: עבדא, דעביד לה (לההיא ביצה טורמיטא) - שוי אלפא דינרי:
ומעיל לה אלפא זימני במיא חמימי, ואלפא זימני במיא קרירי -
עד דמתזוטרא (שמתמעטת) כי היכי דבלעיתה (כדי שיכול לבולעה שלימה), ואם
אית (ביה) כיבא (במעיו) - סריך עלה (על ההיא ביצה וניכר בה), וכד נפקא (ממעיו
שלימה) ואתיא - ידע אסיא מאי סמא מתבעי ליה ובמאי מתסי.
שמואל הוה בדיק נפשיה בקולחא (היינו דומיא דביצה טורמיטא והיה מפשפש כל מעיו אם
יש בהן כאב והיה מתחלש ומתעלף כל כך) עד דמסתרינן אינשי ביתיה עליה
שעריהו (עוד שאשתו בוכה עליו ותולשת שערה מחמת דאגה).

תנן התם [מעשרות פ"ב מ"ח]: 'היה עושה' (הפועל שמלקט לו) ככלופסין - לא יאכל
ככנות שבע (שלא הרשתו התורה לאכול אלא מאותו המין שהוא מלקט, דכתיב כי תבא בכרם רעך
ואכלת ענבים וגו' (דברים כג,כה)); ככנות שבע - לא יאכל ככלופסין.
מאי 'כלופסין'?
מינא דתאיני, דעבדינן מנהון לפדי (מיני מאכל).

ההוא גברא דיהב עבדא לחבריה לאגמוריה (שילמדו לעשות) אלפא מיני
לפדי (אלף מיני מאכל); אגמריה תמני מאה. אזמניה לדינא (על מאתים מין שלא
לימדו) לקמיה דרבי.
אמר רבי: אבותינו אמרו "נשינו טובה" (דכתיב נשיתי טובה (איכה ג,יז); שראוהו כבר,
אלא שעכשיו שכחה); (אבל) אנו - אפילו בעינינו לא ראינו (לא ראינו טובה
מעולם, שאין אנו יודעים כמה מיני טעם יש בפירות; כלומר: דבר מופלא הוא שכל כך לימדו)!

רבי עבד ליה הלולא לרבי שמעון ברבי, ולא אזמניה לבר קפרא (לפי
שהיה איש בדחן [כמוסבר להלן], ומתיירא שמא יעשה שום דבר שישחוק); כתב [בר קפרא] על
בית גננא: "עשרין וארבעה אלפין ריבואין דינרין נפקו על בית
גננא דין".
אמר (בר קפרא) ליה (לרבי): אם לעוברי רצונו (משפיע לו טובה כל) כך -
לעושי רצונו על אחת כמה וכמה?! (שהיה מגנהו על שלא זימנו!)
אזמניה.
אמר: לעושי רצונו בעולם הזה - כך לעולם הבא על אחת כמה
וכמה! (משפיע לו בעולם הזה טובה כל כך שהתחיל לספר בשבחו בשביל שזימנו).
יומא דמחייך ביה רבי - אתיא פורענותא לעלמא; אמר ליה לבר
קפרא: לא תבדיחן ויהיבנא לך ארבעין גריוי חיטי.
אמר ליה: ליחזי מר

(נדריים נא, א)
דכל גריוא דבעינא שקילנא (באיזה מדה שארצה אקח)!?
שקל דיקולא רבה, חפיה כופרא (זיפתו מבחוץ כדי שיחזיק החטים) וסחפיה על
רישיה ואזל, ואמר ליה: ליכיל לי (ימוד לי) מר ארבעין גריוי חיטי
דרשינא כך (כלומר: שאתה חייב לי)!
אחוך רבי, אמר ליה: לאו אזהרתך דלא תבדחן!
אמר ליה: חיטי דרשינא קא נסיבנא.

אמר ליה בר קפרא לברתיה דרבי: למחר שתינא חמרא בריקודא דאבוך (שאבין ירקד) ובקירקני דאמך (במזיגתה שאמך תמזוג לי הכוס).
בן אלעשה - חתניה דרבי הוה, ועשיר גדול הוה, אזמניה לבי הילולא דרבי שמעון ברבי.
אמר ליה בר קפרא לרבי: מאי [ויקרא כ"ג: ואיש אשר ישכב את זכר משכבי אשה] תועבה [עשו שניהם, מות יומתו, דמיהם בס]?
כל דאמר ליה רבי דהכין הוא תועבה - פרכה בר קפרא.
אמר ליה: פרשיה את!
אמר ליה: תיתי דביתכי תירמי לי נטלא (תמזוגלי הכוס כמו 'אנטל').
אתת רמיא ליה.
אמר ליה לרבי: קום רקוד לי, דאימר לך!
הכי אמר רחמנא: 'תועבה' - תועה אתה בה (כלומר: שמניח את אשתו של היתר ותפט ז' של זנות).
לכסא אחרינא, אמר ליה: מאי [ויקרא יח, כג: ובכל בהמה לא תתן שכבתך לטמאה בה; ואשה לא תעמד לפני בהמה לרבעה] תבל [הוא]?
אמר ליה: כי עניינא קדמא עיביד לי דאומר לך (תיתי דביתכי תירמי לי, ולדידיה אמר ליה: קום רקוד לי).
עבד.
אמר ליה: 'תבל הוא' - תבלין יש בה (כלומר: יש בביאה זו טעם מבאחרות, שמנחת בעלה ונרבעת לבהמה)? מי שניא הדא ביאה מן כולהון ביאות?
אמר ליה: ומאי [ויקרא יח, יז: ערות אשה ובתה לא תגלה, את בת בנה ואת בת בתה לא תקח לגלות ערותה--שארה הנה] זימה [הוא]?
אמר ליה: עיביד כי עניינא קדמא; עבד, ואמר ליה: 'זו - מה היא'? (ומפרש ביבמות (לז, ב) באיש הבא על נשים הרבה, וכן אשה שנבעלה לאנשים הרבה, ואינה יודעת מאיזה מהם נתעברה, והולידה בת; נמצא אב נושא את בתו ואח נושא את אחותו; על זה נאמר ומלאה הארץ זימה [ויקרא יח, כט], כלומר: 'זו - מה היא'? שאין אדם יודע אותה אשה שהוא נושא אס מותרת לו אם לאו).
לא יכיל בן אלעשה למיסבל (אותו זילותא של רבי, לפי שהיה עשיר גדול ולא היה יכול לראות דבר של זילותא מחמיו), קם ונפק הוא ואינתתיה מתמן.
[כל השאלות של בר קפרא היו זילותא של רבי ושל החתונה, וכן רמז לגסות הרוח של בר קפרא, שהרי אמר רב חנן בר רב: הכל יודעין כלה למה נכנסה לחופה, אלא כל המנבל פיו ומוציא דבר נבלה מפיו, אפילו נחתם לו גזר דינו של שבעים שנה לטובה - נהפך עליו לרעה [נכתובות ח, ב]; ואמנם בר קפרא לא הוציא דבר נבלה מפיו - אבל בהחלט רמז על דברי נבלה!]
מאי 'בן אלעשה' (כלומר: מנין דהוה עשיר)?
דתניא: 'לא לחנם פיזר בן אלעשה את מעותיו' (שהיה נותן ממון גדול לספר שהיה מספר לו כתגלחת של כהן גדול), אלא להראות בהן תספורת של כהן גדול, דכתיב [יחזקאל מד, כו: וראשם לא יגלחו ופרע לא ישלחו] כסום יכסמו את ראשיהם.
תנא: 'כעין לולינית'.
מאי 'לולינית'?
אמר רב יהודה: תספרתא יחידתא (שאין כמותה).
היכי דמי?
אמר רבא: ראשו של זה בצד עיקרו של זה, והיינו תספורת של כהן גדול.

ובדלעת הרמוצה:

מאי 'דלעת הרמוצה'?

אמר שמואל: קרא קרקוזאי (דלועין של אותו מקום, שאינן מתבשלין לעולם יפה).
רב אשי אמר: דלעת הטמונה ברמץ (עפר של גחלים, דלאו תבשיל הוא).
איתיביה רבינא לרב אשי: 'רבי נחמיה אומר: 'דלעת ארמית היא דלעת המצרית - כלאים עם היונית, כלאים עם' (דלעת) הרמוצה' (אלמא ד'הרמוצה' לאו טמונה ברמץ, אלא שם מקום הוא, ומין זרעים הוא)?
תיובתא.

משנה:

הנודר מ"מעשה קדרה" אין אסור אלא ממעשה רתחתא (היינו דבר שנגמר בישולו בקדרה, ואינו אלא מחמשת המינין, לאפוקי דבר שאין גמר בישולו בקדירה עד שמבשלין אותו באילפט).

אמר "קונם היורד לקדרה שאני טועם" - אסור בכל הנעשה בקדרה (אפילו מבושל באילפס אסור).

גמרא:

תניא: 'הנודר מן היורד לקדרה' - אסור ביורד לאלפס, שכבר יורד לקדרה קודם שיורד לאלפס (הואיל וקודם שמניחו באילפס - מבשלו בקדרה, והדר מניחו באילפס; כן היה מנהגו; והוי יורד לקדרה - ולפיכך אסור);
מן היורד לאלפס - מותר ביורד לקדרה (קודם שירד לאילפס [כלומר: מותר אפילו בדבר שאמור לרדת לאלפס אם טרם ירד לאלפס]);
מן הנעשה בקדרה (לגמרי כל בישולו, שאינו יורד לאילפס כלל) - מותר בנעשה באלפס (אף על פי שהיה קודם לכן בקדרה);
מן הנעשה באלפס - מותר בנעשה בקדרה (בנגמרו בקדרה);
הנודר מן היורד לתנור - אין אסור אלא כפת; ואם אמר "כל מעשה תנור עלי" - אסור בכל הנעשים בתנור.

(נדרים נא, ב)

משנה:

"מן הכבוש" - אין אסור אלא מן הכבוש של ירק (דסתם כבוש ירק הוא; אבל אמר);
"כבוש שאני טועם" - (הואיל ואמר כי האי לישנא) אסור בכל הכבושים;
(וה"ה בכל הנך);
(אם אמר) "מן השלוק" - אינו אסור אלא מן השלוק של בשר (דסתם שלוק שלהן אינו אלא בשר ודעתיה לא הוי אלא בשר דדרכו להתבשל ולהשלק);
"שלוק שאני טועם" - אסור בכל השלוקים.

גמרא:

אמר ליה רב אחא בריה דרב אויא לרב אשי: אמר "דכביש" מאי (מי) אמרינן דכביש דמי כמ"ד "הכבוש" או דילמא דמי כמאן דאמר "כבוש שאני טועם" ואסור בכל הכבושין? "דשליק" מאי? "דצלי" מאי? "דמליח" מאי? היכיך משמע?

תיבעי (כלומר: תיקו).

משנה:

מן הצלי" - אין אסור אלא מן הצלי של בשר - דברי רבי יהודה;
"צלי שאני טועם" - אסור בכל הצלויים.
מן המליח" - אין אסור אלא מן המליח של דג;
"מליח שאני טועם" - אסור בכל המלוחים.
"דג", "דגים שאני טועם" - אסור בהן, בין גדולים בין קטנים (דג משמע גדול דגים משמע קטנים וכיון דאמר שניהם אסור בהן בין גדולים בין קטנים), בין מלוחים בין תפלים בין חיים בין מבושלים; ומותר בטריית (דג ששמו טריית) טרופה (ומוכרין אותו בחתיכות; שלא נדר אלא מדג הנמכר שלם), ובציר (שעושין מקרבי דגים, וכל שכן במוריים שאין עושין אותו אלא משומן של דגים).
הנודר "מן הצחנה" - אסור בטריית טרופה, ומותר בציר ובמוריים;
הנודר "מטריית טרופה" - אסור בציר ובמוריים (דהני בכלל טרופין ניהו).

גמרא:

תניא: 'רבי שמעון בן אלעזר אומר: "דג שאני טועם" - אסור בגדולים ומותר בקטנים; "דגה שאני טועם" - אסור בקטנים ומותר בגדולים; "דג - דגה שאני טועם" - אסור בין בגדולים בין בקטנים.'

אמר ליה רב פפא לאביי: ממאי ד"דג שאני טועם" - גדול הוא? דכתיב (יונה ב,א) וימן ה' דג גדול לבלוע את יונה [ויהי יונה במעי הדג, שלשה ימים ושלשה לילות] והכתיב (יונה ב,ב) ויתפלל יונה אל ה' אלהיו ממעי הדגה [אם כן "דגה" זה גם גדול ולא קטן]?

הא לא קשיא: דלמא פלטיה דג גדול ובלעיה דג קטן.
אלא (שמות ז,כא) והדגה אשר ביאור מתה [ויבאש היאור ולא יכלו מצרים לשחות מים מן היאור; ויהי הדם, בכל ארץ מצרים].

קטנים מתו, גדולים לא מתו?
אלא "דגה" משמע גדולים ומשמע קטנים, ובנדרים הלך אחר לשון
בני אדם (שקורין "דג" לגדול ו"דגה" לקטנים; להכי כי אמר "דג" מותר בקטנים, וכי אמר "דגה" אסור
בקטנים, וכי אמר "דג" "דגה" אסור בשניהם).

הנודר מן הצחנה [אסור בטריט טרופה, ומותר בציר ובמורייס]:
אמר ליה רבינא לרב אשי: אמר "הרי עלי ציחין" – מאי (מי אמר דמדגים
ממש קאמר, ולא מדבר אחר? או דילמא דמי כמאן דאמר "מן הצחנה")?
תיבעי.

משנה:
הנודר "מן החלב" מותר בקום (משג"א, היינו נסיוני דחלבא, ד'קום' אינו בכלל חלב);
ורבי יוסי אוסר (דקא סבר יש בו צחצוח חלב, והוי בכלל 'חלב').
"מן הקום" – מותר בחלב (דברי הכל, דחלב אינו בכלל קום).
אבא שאול אומר: הנודר מן הגבינה – אסור בה, בין מלוחה
וטפלה.

הנודר מן הבשר –

(נדרים נב, א)

[המשך המשנה]

מותר ברוטב (מדק) ובקיפה (מקפה עבה מתבלין פונדליר"ש בלע"ז),
ורבי יהודה אוסר. אמר רבי יהודה: מעשה ואסר עלינו רבי
טרפון בביצים שנתבשלו עמו (בתוכו, בשביל רוטב שנכנס בביצה ובשביל טעם בשר שהיה
בביצים); אמרו לו: כן הדבר (שאסור); אימתי? – בזמן שיאמר "בשר זה
עלי" (שיש בקדרה לכשאמר כן), (כל מה שיש בקדרה שיש בו טעם בשר אסור); שהנודר מן
הדבר (כגון שאמר "בשר זה עלי") ונתערב באחר – אם יש בו בנותן טעם –
אסור. (אבל כי לא אמר "בשר זה עלי" אלא "קונס בשר עלי", דמשמע בשר ממש – מותר ברוטב ובקיפה).
הנודר מן היין – מותר בתבשיל שיש בו טעם יין.
אמר "קונס יין זה שאני טועם", ונפל לתבשיל – אם יש בו בנותן
טעם הרי זה אסור.

ר' מסכת נדרים דף נב עמוד א

ונתערב באחר אם יש בו בנותן טעם – אם יש במין (האוסר) כדי ליתן טעם בשל היתר, וכגון דליכא ששים בשל
היתר – ה"ז אסור.

וקשיא להו לרבוותא ז"ל היכי אמרינן הכא דאם יש בו בנותן טעם אסור – דמשמע הא אין בו בנותן טעם מותר,
והא נדרים דבר שיש לו מתירין הוא, כדאמרינן לקמן בפרק הנודר מן הירק [נדרים דף נט] משום דמצוה לאיתשולי
עליהו מדרי נתן, וקיימא לן דכל שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל?

ויש לומר דכי אמרינן אפילו באלף לא בטיל – הני מילי מין במינו, אבל הכא כי קתני זנתערב באחר 'שאינו
מינו', דומיא דביצים שנתבשלו עמו, וכל שאינו מינו אפילו בדבר שיש לו מתירין [אסור רק] בנותן טעם,
והיינו דתנן במסכת חלה (פ"ג מ"י) הנותן שאור מעיסת חטים לתוך עיסת האורז, אם יש בה טעם דגן – חייבת,
ואם לאו – פטורה; אם כן למה אמרו 'הטבל אוסר בכל שהוא במינו ושלא במינו'? – בנותן טעם, וטבל דבר
שיש לו מתירין הוא, ואפ"ה קתני דשלא במינו בנותן טעם!

וה"נ איתא בהדיא בירושלמי [דפירקין] דגרסי' תמן 'זה הכלל היה ר' שמעון אומר משום ר' יהושע: כל דבר
שיש לו מתירין כגון טבל ומעשר שני והקדש וחדש – לא נתנו בו חכמים שיעור, אלא מין במינו – במשהו,
ושלא במינו – בנותן טעם; וכל שאין לו מתירין – כגון תרומה וכו' – מין במינו ושלא במינו בנותן טעם; הלן
נדרים מה את עביד לון? כדבר שיש לו מתירין או כדבר שאין לו מתירין? [מסתברא מעבדינן כדבר שיש לו
מתירין], דתנינן תמן שהזקן עוקר הנדר מעיקרו וכו'; והא מתניתא עבדא לון כדבר [שיש] לו מתירין, דתנינן
שהנודר מן הדבר ונתערב באחר אם יש בו בנותן טעם אסור! – תפתר במין בשאינו מינו [בדבר שיש לו מתירין]
[עד כאן הירושלמי] – והרי זה מפורש כמו שכתבנו!

ולפיכך הקשו על הרב אלפס ז"ל שכתב בהלכותיו בפ' גיד הנשה בענין פת שאפאה עם הצלי בתנור, דמאי
דאמרינן דאסור לאכלה בכותח אף על גב דקי"ל דריחא לאו מילתא היא – היינו טעמא: משום דהוי דבר שיש
לו מתירין: דהא מצי למיכלה בהדי בישרא, ומשום הכי אפילו באלף לא בטיל! אלו דבריו ז"ל, אלמא דסבירא
ליה ז"ל דאפילו שלא במינו לא בטיל! ואי אפשר כמו שכתבנו בראיות ברורות?
ואמרו שאפשר שסמך הרב ז"ל על אותה שאמרו בפ' משילין (ביצה לט) גבי האשה ששאלה מים ומלח לעיסתה
הרי היא כרגלי שתיהן; ופרכינן: ואמאי? ליבטל מים ומלח לגבי עיסה? ופרקה רב אשי: משום דהוה ליה דבר
שיש לו מתירין ואפי' באלף לא בטיל; והא מים ומלח לגבי עיסה מין בשאינו מינו הוא, ואפי' הכי יהיב טעמא
משום דהוה ליה דבר שיש לו מתירין – אלמא אפי' שלא במינו לא בטיל!

ואי מהא – לא אריא: דשאני מים ומלח: כיון דעיסה לא מתעבדא אלא בהו – כמין במינו דמי! תדע דאמרינן
בריש שמענתא דהתם, כי מקשינן 'וליבטל מים ומלח לגבי עיסה' – אמר להו ר' אבא "הרי שנתערב קב חטים
שלו בעשרת קבין של חבירו – יאכל הלה", וחדי ואחיכו עליה, ואמר רבי אושעיא דשפיר עבד דאחיכו עליה:
מאי שנא חטים בשעורים דלא קאמר להו דהוה ליה מין בשאינו מינו ובטל, חטים בחטים נמי לר' יהודה הוא

דלא בטיל, לרבנן בטל; מדקאמר ר' אושעיא הכי ולא קאמר 'הא מים ומלח לגבי עיסה חטים ושעורים הוא' - שמע מינה לחטים בחטים איכא לדמויי, לפי שאי אפשר לעיסה בלא מים ומלח - אלו דברי הראשונים ז"ל; ולי נראין דברי הרב אלפסי ז"ל דכי תנן הכא דבר שיש לו מתירין בשאינו מינו בטיל - הני מילי כל שאסור עכשיו ועתיד להיות נותר אחר זמן - כנדרים - משום דקא מיבעיא לי: כיון דלרבנן בכולהו איסורי מין בשאינו מינו בטיל כמו בשאינו מינו, מה ראו חכמים לחלק בדבר שיש לו מתירין בין מינו לשאינו מינו? ומאיזה טעם? וכך נראה לי בטעמו של דבר: דחזינא לרבנן ולר' יהודה דאיפלגו במין במינו אי בטיל או לא, ואמרין בפ' הקומץ רבה (מנחות כב) דשניהם מקרא א' דרשו, דכתיב ולקח מדם הפר ומדם השעיר: שאע"פ שדמו של פר מרובה - קרי ליה 'דם השעיר', אלמא לא בטיל, וקסבר ר' יהודה דהיינו טעמא: משום דמין במינו לא בטיל; לפי שכל דבר שהוא דומה לחבירו - אינו מחלישו ומבטלו אלא מעמידו ומחזקו, ומשום הכי סבירא ליה לר' יהודה בכולהו איסורי דמין במינו לא בטיל; ורבנן לא משמע להו הכי: דמכל מקום מין במינו דאיסור והיתר - אין דומין זה לזה, כיון דחד אסור וחד שרי: שאין ראוי לילך אחר דמיון בעצם אלא אחר חילוקן באיסור והיתר! אלא היינו טעמא דדם הפר אינו מבטל דם השעיר: משום דכיון דשניהן עולין - כלומר: שכשרים לזריקה - אין מבטלין זה את זה; דכי היכי דר' יהודה אזיל אחר דמיון העצם - אזלו רבנן אחר דמיון ההיתר, ולפיכך כל שחלוקין באיסור והיתר אפי' מין במינו - בטיל, דהוה ליה כמין בשאינו מינו, ומשום הכי אמרין בדבר שיש לו מתירין נסו רבנן משום חומרא לדרבי יהודה: דכיון שאין דבר זה חלוק מן ההיתר לגמרי באיסור והיתר: שהרי אף הוא סופו להיות נותר כמוהו - אמרין שאינו בטל במינו, דאי הכי הוה דמו טובא: חדא שהן שוין במין, ועוד שאין חלוקים לגמרי באיסור והיתר, ומשום הכי לא בטיל אלא בשאינו מינו: כדי שאותו חילוק שיש בין מינו לשאינו מינו ישלים אותו שווי שנייתוסף כאן משום דבר שיש לו מתירין, לפי שהחילוק שבין המינים סיבת הביטול והשווי נותן שלא יהו בטלין, הלכך כל שהוא אסור עכשיו ואינו חסר מן איסורו אלא שעתיד להיות נותר לאחר זמן אותו חסרון של איסור, כיון שהוא מועט - ראוי הוא שישלימנו אותו חילוק שיש בין מינו לשאינו מינו; אבל כשיש לו עכשיו היתר - כי ההיא דפ' משילין: שאף מים ומלח מותרין עכשיו במקום שרגלי שתייהן שוין בה - הרי נתקרב הרבה היתר של עיסה למים ומלח: שאף עכשיו שניהן מותרין, וכיון שהיתרן קרוב - אי אפשר לחילוק שיש בין מינו לשאינו מינו שישלימנו, דהא הש"ס לרבנן חילוק דהיתר ואיסור עדיף להו מחילוק דמינו ושאינו מינו, דבה הוא דפליגי עליה דר' יהודה! הלכך: דבר שהוא נותר עכשיו כמים ומלח - ראוי יותר שלא יתבטל לגבי עיסה - אע"ג דהוי מין בשאינו מינו, ממה שראוי שלא יתבטל דבר שהוא אסור עכשיו ועתיד להיות נותר אחר זמן לגבי מין במינו; ומש"ה נהי דמסקינן דבר שיש לו מתירין בשאינו מינו בטל מפני שהוא אסור עכשיו, אסיק רב אשי התם דמים ומלח שהן נותרין עכשיו - אינן בטלין לגבי עיסה אע"פ שהוא מין בשאינו מינו [והא] דאמרין התם בריש שמעמא (ביצה לה:) [מ"ש] מחטים בחטים וחסטים בשעורים - הוייה בעלמא נינהו דלא סלק, דהא אחיכו עליה, כדאיתא התם, ולמסקנא לא סמין עליהו רב אשי כלל אלא אסקה דכיון דהוי דבר שיש לו מתירין שאף עכשיו יש לו שעת היתר אפי' בשאינו מינו - לא בטיל; ופת שאפאה עם הצלי בתנור - להא דמיא: שאף עכשיו יש לה היתר לאכלה שלא בכוח! - הלכך בדין הוא דאפי' בשאינו מינו לא בטיל! ועוד: דאפי' לא בעית למידק כולי האי, זיל בתר טעמא: הרי אתה רואה שכל שהוא מוסיף היתר החמירו בבטולו: שמפני שעתיד להיות נותר אמרו שלא יתבטל במינו, וכיון שכן, כל שהוא מוסיף עוד היתר: שאף עכשיו יש לו שעת הכושר - ראוי להחמיר בבטולו שלא יתבטל אפי' בשאינו מינו; ומש"ה לא קשיא מסקנא דהכא, דמסקינן דבר [שיש] לו מתירין בטל בשאינו מינו, אמסקנא דפרק משילין, דאסיק רב אשי דאפי' בשאינו מינו לא בטיל, ולא צריכין לתרוצי לדחוקי כלל! וההיא דפת שאפאה עם הצלי בתנור - לההיא דפרק משילין דמיא, ולא עוד אלא דעדיפא מינה: משום דאיכא למימר דכי מצין לאחמורי אדבר שיש לו מתירין במינו - לא מחמירין עליה בשאינו מינו; אבל בההיא דפת שאפאה עם הצלי בתנור - דליכא לאחמורי עליה במינו, דלא שייך כלל, אי לא מחמירין עליה בשאינו מינו - נמצא שלא החמיר בו כלל! ועלו דברי הרב אלפסי ז"ל נכונים בטעמם! כן נראה לי עוד ראיתי שהקשו עליו מדאמרין בסוף פרק הערל (יבמות פא:) גבי חתיכה של חטאת שנתערבה במאה חתיכות של חולין לא תעלה, וקא יהיב רב אשי טעמא התם משום דהוה ליה דבר שיש לו מתירין וכל דבר שיש לו מתירין אפי' באלף לא בטיל, ואסיקנא התם דהא דרב אשי בדותא היא, ולמאן: אי לכהן - מישרא שרי, אי לישראל - לעולם אסור, אלא דהא דרב אשי בדותא היא - אלמא לא מיקרי דבר שיש לו מתירין אלא מאי דאסיר האידנא ולבתר זימנא שרי, אבל האי פיתא בהדי בשרא לעולם שרי, ואי בכוחא - לעולם אסור, ולא מיקרי 'דבר שיש לו מתירין' כמסקנא דהתם; ומיתחזי לי דהא דפרקינן עליה מיהא ודאי בדותא היא: דהתם הכי קאמרין: דכיון לישראל לעולם אסור - למה נחמיר אצל ישראל מפני היתרו של כהן אינו בדין, אבל פת שאפאה עם הצלי בתנור, כיון שיש לו ולכל אדם היתר בה עכשיו - ראוי להחמיר בבטולה, ודבר פשוט הוא.

(נדרים נב, ב)

גמרא :

ורמינהו : "מן העדשים" - אסור באשישים (בלחם שמעורב בו קמח של עדשים; דקסבר אשישים בכלל עדשים הם), ורבי יוסי מתייר (דלא הוי בכלל עדשים) ? ! (קשיא דרבי יוסי אדרבי יוסי, קשיא דרבנן אדרבנן: דרבנן אסרי הכא, ואמרי אשישים בכלל עדשים, ובמתניתין שרו, דקאמר קומא לאו בכלל חלב הוא! והכי נמי קשיא לרבי יוסי: דהכא מתיר - משום דסבירא ליה דאשישים לאו בכלל עדשים, ובמתניתין קאסר, דסבירא ליה קומא בכלל חלב היא קיימא!)? לא קשיא: מר כי אתריה ומר כי אתריה: באתרא דרבנן קרו לחלבא "חלבא", ולקומא "קומא"; באתריה דרבי יוסי - לקומא נמי קרו

ליה "קומא דחלבא" (והואיל והוי בכלל חלב - להכי אסור; והכי נמי מתריצנא לברייתא: באתריה דתנא קמא קרו ליה 'אשישים' לפת של עדשים, ובאתריה דרבי יוסי לא קרו 'אשישים': הלכך שרי רבי יוסי).

תניא: 'הנודר "מן החלב" - מותר בקום; "מן הקום" - מותר בחלב; "מן החלב" - מותר בגבינה, "מן הגבינה" - מותר בחלב. "מן הרוטב" - מותר בקיפה, "מן הקיפה" - מותר ברוטב. אם אמר "כשר זה עלי" - אסור בו וברוטבו ובקיפו. הנודר "מן היין" - מותר בתכשיל שיש בו טעם יין (שהרי לא נדר מטעמו של יין). אמר "קונם יין זה שאיני טועם" - ונפל [יין] לתוך התכשיל - אם יש בו טעם יין הרי זה אסור.

משנה: הנודר מן הענבים - מותר ביין; מן הזיתים - מותר בשמן. אמר "קונם זיתים וענבים אלו שאיני טועם" - (הואיל ואמר "טועם") אסור בהן וביוצא מהן (בשמן וביין).

גמרא: בעי רמי בר חמא: "אלו" דוקא או "שאיני טועם" דוקא (דמשום "אלו" אסור בהן וביוצא מהן? או דילמא "שאיני טועם" דוקא, דמשום דאמר "שאיני טועם" אסור בהן וביוצא מהן)? אי סלקא דעתא "אלו" דוקא (ו"שאיני טועם" לאו להכי תנא) - "שאיני טועם" למה לי? - הא קא משמע לן: דאף על גב דאמר "שאיני טועם", אי דאמר "אלו" מיתסר (ביוצא מהן), ואי לא - לא? (והכי נמי [אי הוי] אמרינן ואי אמרת "שאיני טועם" דוקא, ו"אלו" לאו דוקא - למאי תנא "אלו"? [והוה מתרצינן:] הא קמשמע לן: אף על גב דאמר "אלו" - אי אמר "שאיני טועם" מיתסר ביוצא מהן, אי לא - לא) (מאי)?

אמר רבא: תא שמע: "קונם פירות האלו עלי", "קונם הן לפי" - אסור בחילופיהן ובגידוליהן' - הא ביוצא מהן מותר (כיון דאמר "אלו" אסור בחילופיהן ובגידוליהן; ודייקנן מיניה: הא ביוצא מהן, כגון סחט משקה - מותר, ושמע מינה ד"אלו" - לאו דוקא)!

(תריץ: לא תימא הא ביוצא מהן מותר, אלא) הוא הדין דאפילו ביוצא מהן אסור (דהא "אלו" קאמר, ו"אלו" - דוקא), והא (דלא נקט בהדיא "אסור ביוצא מהן") עדיפא ליה: לאשמועינן דחילופיהן (אף על גב דלא הוו גופייהו) - כגידוליהן דמי.

תא שמע: "שאיני אוכל" ו"שאיני טועם" (כגון דלא אמר "אלו"; "טועם" משמע דמדידהו גופייהו קאמר, לפיכך) - מותר בחילופיהן ובגידוליהן' (ודייקנן: הא היוצא מהן אסור (דהא "טועם" - מגופייהו קאמר); - (אלמא ד"שאיני טועם" - דוקא). [לא!] (הוא הדין דאפילו ביוצא מהן מותר); אי ידי דלא נסיב (דלא תנא) ברישא "יוצא מהן" (מותר), (דעדיפא ליה נקט) - לא נסיב נמי בסיפא "יוצא מהן".

תא שמע: 'אמר רבי יהודה: מעשה ואסר רבי טרפון עלי ביצים שנתכשלו עמו. אמרו לו: אימתי? בזמן שאמר "כשר זה עלי" (דהוי כמאן דאמר "אלו עלי", ושמע מינה אלו דוקא) שהנודר מן הדבר ונתערב באחר ויש בו כנותן טעם - הרי זה אסור. ב"אלו" - לא קא מיבעיא לן דדוקא הוא, כי מיבעיא לן ב"שאיני טועם" - דוקא או לאו דוקא?

תא שמע: "דג - דגים שאיני טועם" - אסור בהן, בין גדולים בין קטנים, בין חיים בין מבושלים; ומותר בטריית טרופה, ובציר (דהיינו ציר היוצא מהן; אלמא ד"שאיני טועם" לאו דוקא [שהרי אמר "איני טועם" ומותר!]). אמר רבא (תריץ הא דקתני מותר בציר): וכבר יצא מהן (שכבר יצא מהן קודם שנדר, ולהכי מותר, אבל אם לאחר שנדר יצא מהן - לעולם אימא לך דאסור, ו"שאיני טועם" דוקא).

(נדרים נג, א)

משנה :

הנודר מן התמרים מותר בדבש תמרים ; מסתוניות (היינו ענבים קשים שמניחן בכרם כל ימי הסתיו ועושין מהן חומץ) - מותר בחומץ סתוניות .
רבי יהודה בן בתירא אומר : כל ששם תולדתו קרויה עליו (כגון חומץ זה שיצא ממנו קרוי נמי על שם אמו חומץ סתוניות ולא חומץ סתם) ונודר הימנו - אסור ביוצא הימנו (והכי נמי : כי נדר בסתוניות - אסור נמי בחומץ היוצא ממנו) .
וחכמים מתירים (וקא פריך בגמרא : היינו תנא קמא, דקתני 'מותר בחומץ סתוניות') .

גמרא :

[חכמים] היינו תנא קמא ?

איכא בינייהו הדא דתניא : 'כלל זה אמר רבי שמעון בן אלעזר : כל שדרכו לאכול ודרך היוצא ממנו לאכול , כגון תמרים ודבש תמרים : נדר בו [כגון] בתמרים) - אסור ביוצא ממנו (בדבש תמרים) ; נודר מיוצא ממנו - מותר [על פי הגהות הגר"א, וכן מסתבר] בו ; כל שאין דרכו לאכול (כגון סתוניות), ודרך היוצא ממנו לאכול (והן עצמן אין דרכן לאכול) : נודר בו - אין אסור אלא ביוצא ממנו , שלא נתכוון זה אלא ליוצא ממנו . '

(תנא קמא דמתניתין דאמר 'מותר בחומץ סתוניות' - לית ליה דרבי שמעון בן אלעזר, אלא קסבר : נדר בו - אין אסור אלא בו, אע"ג שאין דרכו לאכול ; וחכמים - תנא בתרא - אית להו דרבי שמעון בן אלעזר ; ודקתני 'וחכמים מתירים בו' - בגופו, אבל ביוצא ממנו לא, דאין אסור אלא ביוצא ממנו, והיינו כרבי שמעון בן אלעזר, דאמר 'לא נתכוון זה בו'; ורבי יהודה בן בתירא היה אוסר בו וביוצא הימנו.)

משנה :

הנודר "מן היין" - מותר ביין תפוחים ; "מן השמן" (משמע שמן זית להכי מותר בשמן שומשמן) - מותר בשמן שומשמן ; "מן הדבש" - מותר בדבש תמרים ; "מן החומץ" - מותר בחומץ סתוניות ; "מן הכרישין" (קטנית) - מותר בקפלוטות ; "מן הירק" - מותר בירקות השדה , שהוא שם לוויי (דהיינו שם לוויי : ירק השדה' ולא ירק סתם) .

גמרא :

תניא : 'הנודר "מן השמן" בארץ ישראל - מותר בשמן שומשמן (לפי שאין מצוי בארץ ישראל שמן שומשמן אלא שמן זית, ובאותו שמן נדר), ואסור בשמן זית ; ובבבל - אסור בשמן שומשמן ומותר בשמן זית : מקום שמסתפקין מזה ומזה (משמן זית ומשמן שומשמן) - אסור בזה ובזה . '

פשיטא ! ?

לא, צריכא דרובא מן חד מסתפקין : מהו דתימא איזיל בתר רובא ? קא משמע לן : ספק איסורא לחומרא (ומשמן שמסתפקין בו נדר בין רב בין מעט) .

הנודר "מן הירק" בשאר שני שבוע - אסור בירקות הגינה, ומותר בירקות השדה ; ובשביעית - אסור בירקות השדה ומותר בירקות הגינה . '

(גריס המורה במסכתא זו 'ומותר בירקות השדה', שעליהן סומכין בשביעית, שהפקירו הגנות לעניים ואין מסתפקין אלא בירקות השדה) .

אמר רבי אבהו משום רבי חנינא בן גמליאל :

(נדרים נג, ב)

לא שנו (דשביעית מותר בירקות הגינה) אלא במקום שאין מביאין ירק מחוצה לארץ לארץ (דכיון שאין מביאין ודאי לא נדר אלא מאותם שמסתפקים שם היינו מירקות השדה ולהכי מותר בשל גינה), אבל במקום שמביאין ירק מחוצה לארץ לארץ - אסור (אף בירקות הגינה, הואיל ורגילין לאכול שם בין ירקות השדה בין ירקות הגינה, דודאי אדעתא דהכי נדר) .

כתנאי : 'אין מביאין ירק מן חוצה לארץ לארץ . רבי חנניה בן גמליאל אומר : מביאין ירק מחוצה לארץ לארץ . '

(לדעתא דמ"ד אין מביאין ירקות כו' - לדידה מותר בירקות גינה ואסור בירקות שדה, דכיון דאין מביאין - לאו עליה נדר ; ולמ"ד מביאין - אסור אף בירקות גינה) .

מאי טעמא דמאן דאמר 'אין מביאין' ?

אמר רבי ירמיה : משום גוש (שמא יש מעפר חוצה לארץ בעיקרייהו, וטמא משום ספק מת) .

משנה :

"מן הכרוב" - אסור באיספרגוס (דהוי בכלל כרוב, דמין כרוב הוא); "מן האיספרגוס" - מותר בכרוב (דאין כרוב בכלל איספרגוס).
"מן גריסין" - אסור במקפה (של גריסין), ורבי יוסי מתיר (דקסבר אין מקפה בכלל גריסין);
"מן המקפה" (של גריסין) - מותר בגריסין (דברי הכל, דאין גריסין בכלל מקפה);
"מן המקפה" - אסור בשום (של מקפה; שנותנים ממנו בקדרה, דהיינו בכלל 'מקפה'), ורבי יוסי מתיר;
"מן השום" - מותר במקפה (דאין 'מקפה' בכלל 'שום');

"מן העדשים" - אסור באשישים (בפת שמעורב בו קמח עדשים דיש בכלל עדשים אשישים), רבי יוסי מתיר; "מן האשישים" - מותר בעדשים (דברי הכל היא).

"חטה - חטין שאני טועם" - אסור בהן, בין קמח בין הפת.
"גריס - גריסין שאני טועם" - אסור בהן, בין חיין בין מבושלין.
רבי יהודה אומר: "קונם גריס או חטה שאני טועם" - מותר לכוס חיים (חטה וגריס סתם, דלא אמר "חטה חטין" "גריס גריסין", דקסבר רבי יהודה: גריס או חטה - מבושלים משמע, חיין לא משמע; ורבי יהודה לא פליג עליה דתנא קמא).

גמרא :

תניא: 'רבן שמעון בן גמליאל אומר: "חטה שאני טועם" - אסור לאפות (דאדעתא דהכי אמר "חטה" - כדי לאפות, ד'חטה' - גרגיר אחד משמע, ומגריד לא קאמר), ומותר לכוס; "חטים (משמע חיין) שאני טועם" - אסור לכוס ומותר לאפות; "חטה, חטין שאני טועם" - אסור בין לכוס בין לאפות.
"גריס (משמע מבושל) שאני טועם" - אסור לבשל ומותר לכוס;
"גריסין (משמע נמי חיין) שאני טועם" - אסור לכוס ומותר לבשל;
"גריס, גריסין שאני טועם" - אסור בין לבשל בין לכוס.

הדרן עלך הנודר מן המבושל

